

ΝΕΟΛΟΓΟΥ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 14.

ΤΟΜΟΣ Β'.

24 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1893.

Ο ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΠΑΠΥΡΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ¹

Καταχωρίζομεν ὧδε κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς *Revue des Études Grecques*, τοῦ περιοδικοῦ συγγράμμα-
του «ἐν Παρίσις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν
σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου», τὴν σπουδαιότατην
πραγματείαν τήνδε μετὰ τῶν σημειώσεων τοῦ τε
σοφοῦ γαλάτου ἐκδότου τῶν ἑλλήνων τραγικῶν κ.
Weil καὶ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ διαπρεποῦς ἑλλη-
νιστοῦ καὶ ἐρευνητοῦ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς κ.
Charles-Émile Ruelle. Ὁ πάπυρος τοῦ ἀπὸ θιννῆς
φιλοσόφου, ὃς ἦν ἐκτεθειμένος ἐν τῇ μουσικῇ καὶ
θεατρικῇ ἐκθέσει τῆς Βιέννης, ἥτις κατὰ τὸ παρελ-
θὼν ἔαρ ἐγένετο, ἀξίως συνεκέντρωσε περὶ αὐτῶν
τρεῖς ἐπιφανεῖς ἑλληνιστάς, ὅπερ ἀποδείκνυσιν ἐπί-
σης τὴν σπουδαιότητα τοῦ πράγματος, οὐδαμῶς, ὥς
ἡμεῖς πεποίθαμεν, λανθάνουσαν καὶ τοὺς ἀναγνώστας
ἡμῶν, μάλιστα ἐκείνους, οἵτινες περὶ τὴν μουσι-
κὴν καὶ τὴν μετρικὴν τῆς ἀρχαιότητος ἀσχολοῦνται
καὶ τοὺς φιλολογοῦντας ἔτι.

Ἡ δύναξις.

Ἡ σοφὴ πραγματεία μετὰ τῶν σχολίων ἐστὶν ἡδε :

Ἐὰν ἡ ἀρχαία φιλολογία δὲν εἶναι ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ
ἡ σωρεία συντριμμάτων, ἐὰν ἐπὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ
ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος προϊόν-

1) Ὑπόμνημα ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ἱστο-
ρίας καὶ Ἀρχαιολογίας ἐν τῇ συνεδρίσει τῆς 10 Ἰουνίου
1892. — Ὁ ἐν Βιέννῃ κ. Charles Wessely ἐνεπιστεύσατο
ἡμῖν καὶ ἐπέτρεψε τὴν μετὰ σχολίων ἀναθεώρησιν τῆς
πραγματείας ταύτης. Περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰ τῆς
ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀνταῦθα ἐξεταζομένου παπύ-

των ἔχωμεν νὰ θρηνήσωμεν μεγάλην ἀπώλειαν, ἐν
τῷ θέματι ὅμως τῆς μουσικῆς ἢ καταστροφῇ ὑπά-
ρει τελεία. Ἡ δύναμις τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἢ
τοσαύτην σχοῦσα δόξαν ἐν ταῖς μυθικαῖς παραδό-
σει, καὶ τοσοῦτον ὑμνηθεῖσα ὑπὸ τῶν ποιητῶν,
φιλοσόφων καὶ ἱστορικῶν θὰ διαφύγῃ διὰ παντὸς
τὴν ἡμετέραν ἐκτίμησιν. Ἐὰν περιεσώθουν ἡμῖν
βέβαιά τινα διδόμενα ἐπὶ τῆς μουσικῆς ταύτης, τοῦτο
ὀφείλεται εἰς τὰς πληροφορίας τῶν Ἑλλήνων καὶ
Λατίνων θεωρητικῶν, ὃς σαφοὶ τινες μουσικολόγοι
εὐφυῶς περιεργάσθησαν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ μουσικά
κείμενα τῆς ἀρχαιότητος οὐδεμίαν σχεδὸν ταῦτα
κέκτννται ἀξίαν ὥς περιεσώθουν ἡμῖν. Τὰ ὀλί-
γα μουσικά σημεῖα, περιεχόμενα ἐκ τοῖς τρισὶν ὕ-
μνοις πρὸς τὴν Μοῦσαν, τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Νέμε-
σιν, οἵτινες χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ
Ἀδριανοῦ, καὶ δείγματα τινα κλιμάκων διατονικῶν
μετρίαν κέκτννται σπουδαιότητα. Ἐπὶ τέλους τὰ
μνημεῖα ταῦτα οὕτω παρεμορφώθησαν ὑπὸ τῶν ἀν-
τιγραφῶν τοῦ μεσαίωνος, ὥστε ἀπαιτοῦνται σπου-
δαῖαι προσπάθειαι, ὅπως συλλάβῃ τις ἰδέαν τῆς ἀρ-
χαίας μελωδίας.

Ἡ ἐπιγραφικὴ καὶ ἡ παπυρογραφία, τοσοῦτον ὥς
πρὸς ἄλλα εὐτυχεῖς, ἤρξαντο ἥδη νὰ καθιστῶσιν ἡ-

ρου ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς Ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἐν τῇ κλα-
σικῇ ἀρχαιότητι. Ὁ κ. Henri Weil, μέλος τοῦ Ἰνστιτού-
του, εὐχρεστήθη νὰ συντάξῃ ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τούτου
σημειώσεις τινάς, ἐξ ὧν οἱ ἀναγνώσται θ' ἀρυσθῶσι τὴν
δύνασιν ὠφελεῖαν. (C. E. RUELE).

1) Παρατηρεῖται ὅτι ὁ κ. Wessely εἰς οὐδὲν λογίζεται
τὸ μουσικὸν κείμενον τὸ συνοδεῖον τοὺς πρώτους στίχους τῆς
πρώτης τῶν Πυθιονικῶν τοῦ Πινδάρου, ἀναφερόμενον ὑπὸ
τοῦ Φ. Kircher ἐκ χειρογράφου ἀποκειμένου ἐν τῇ κατὰ
τὴν Μεσσήνην Μονῇ τοῦ Σωτήρος, οἵτινος οὐδὲν ἄνευρέ-
θησαν ἔγγραφα. (Ath. Kircheri *Musurgia* σ. 541). Πολλάκις
ἐξεφράσθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἀθεντικότητος τοῦ ἐγ-
γράφου τούτου. Ὁ κ. M. Wessely ἐν τῷ κατωτέρῳ ἀνα-
φερομένῳ ἔργῳ, παρίστησι τοῦτο ὥς αὐτόγραφον παρ-
ποίησιν τοῦ Φ. Kircher. (C. E. RUELE).

μὴν μᾶλλον γνωστὰ τὰ μουσικὰ κείμενα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ παρὰ τὸ Ἀϊδίνιον ἐπὶ τῆς θέσεως Tralles εὐρέθη ἑλληνικὴ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, τὴν ὁποίαν Σεκῆλός τις τοῦνομα ἀνέθετο κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα καὶ ἥτις ἐν ἑξ γράμμασι περιλαμβάνει σειρὰν τεσσάρων Γνωμικῶν, ἐμμελῶς κεχαραγμένων¹, οὕτω·

6. C Z KIZ I
7. ΟΣΟΝ ΖΗΣ ΦΑΙΝΟΥ
8. K I Z IK O
9. ΜΗΔΕΝ ΟΛΩΣ ΣΥ
10. C ΟΦ C K Z
11. ΛΥΠΟΥ ΠΡΟΣ ΟΛΙ
12. I KI K C ΟΦ
13. ΓΟΝ ΕΣΤΙ ΤΟ ΖΗΝ
14. C KO I Z
15. ΤΟ ΤΕΛΟΣ Ο ΧΡΟ
16. K C C CX]
17. ΝΟΣ ΑΠΑΙΤΕΙ

Σημειώσωμέν τινα τῶν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δοθέντων ἀποτελεσμάτων.

1. Τὰ μουσικὰ σημεῖα εἰσι κεχαραγμένα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν συλλαβῶν καὶ ἄνωθεν τούτων².

2. Ἐνίοτε ἐν δυοῖ συνεχεῖσι συλλαβαῖς, ἐχοῦσαι τὸ αὐτὸ μουσικὸν σημεῖον, τοῦτο σημειοῦται ἀπ᾽ αὐτῶν μόνον.

3. Μία συλλαβὴ δύναται νὰ ψαλῇ μετὰ δύο ἢ τριῶν μουσικῶν σημείων.

4. Σημειοῦται ὡσαύτως ἡ διάρκεια τοῦ ἤχου· τοῦλάχιστον διὰ τὸ κράτημα τῶν δύο χρόνων, οἷτινες παρίστανται δι' ὀριζοντίου γραμμῆς ἄνωθεν τοῦ μουσικοῦ χαρακτῆρος.

5. Μία συλλαβὴ βραχεῖα ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓνα πρῶτον χρόνον, παριστῶμενον δι' ἐνὸς μουσικοῦ σημείου· μία συλλαβὴ μακρὰ πρὸς δύο πρώτους χρόνους, παριστῶμενους ἢ δι' ἐνὸς σημείου μακρᾶς διαρκείας ἢ διὰ δύο βραχέων ἢ καὶ δι' ἐνὸς triolet.

Εὐρίσκομεν τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς παρασημαντικῆς, ὅπερ τυγχάνει τὸ ἐν χρήσει σύστημα, ἐν πολυτίμῳ παπύρῳ τῆς ἀρχιδουκικῆς συλλογῆς ἐν Βιέννῃ. Εἶναι μικρὸν ἀπόσπασμα ἀρχαίου εἰσιττοῦ μὴ ὀπισθογεγραμμένου, περιέχον λείψανον τῆς μουσικῆς χοροῦ τοῦ Εὐριπίδου ἐν τῷ Ὁρέστῃ. (330—335, Kirchhoff). Ἐνταῦθα κατέχομεν τὸ ἐκτυπὸν μελω-

δίας, συντεθείσης τὸν πέμπτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἐνῶ μέχρι τοῦδε οὐδὲν λείψανον τῆς δραματικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μουσικῆς εἶχεν διασωθῆ. Ὑπῆρχε μόνον ἴχνος ὑπολανθάνον ἐν τινὶ χωρίῳ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως. (De compositione verborum, ch. XI, p. 132 ἐκδ. Schaefer).

Ἴνα ἀμφισβητήσῃ τις ὅτι ἡ ἐν τῷ παπύρῳ μελωδία ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Εὐριπίδου, μάτην θὰ ἀνέφερον ὅτι τὰ ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ μουσικὰ σημεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἰωνικὸν ἀλφάβητον, ἐνθα ἀπαντῶσι τὰ η καὶ ω, ἀλφάβητον, οὗ δὲν ἐγένετο ἐπισήμως χρῆσις ἢ ἐπὶ τῆς ἀρχοντίας τοῦ Εὐκλείδου, πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ. Ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι βάσιμος, καθότι αὐτὸς οὗτος ὁ Εὐριπίδης εἶχεν ἤδη μεταχειρισθῆ τὸ νέον ἀλφάβητον, ἀπὸ πολλοῦ ὃν ἐν χρήσει, πρὸ τῆς ἐν ταῖς δημοσίαις πράξεσι παραδοχῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας. Καὶ ἐὰν ἐτι ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Εὐριπίδης δὲν ἐφήρμασε τὸ ἰωνικὸν ἀλφάβητον οὔτε ἐν τῇ γραφῇ οὔτε ἐν τῇ μουσικῇ σημειωγραφίᾳ, θ' ἀπαντήσωμεν αὐθις ὅτι τὸ πρωτότυπον τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου δὲν ἀνέρχεται εἰς τοὺς χρόνους αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου, εἰς τὸν πρῶτον δηλ. καθ' ἡμᾶς αἰῶνα. Ἴνα ἡ καταληπτὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ μουσικὴ γραφή, ἔδει νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν τότε ἐν χρήσει κοινὴν γραφήν. Ἡ μὴ παραδοχὴ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου ἄγει εἰς ἀρνησιν τῆς ἀρχαιότητος τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἐπὶ προφάσει ὅτι τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα τῶν ποιημάτων τούτων ἐφαρμόζουσι τὸ νέον ἀλφάβητον. Καθ' ἡμᾶς λοιπὸν δὲν ὑπάρχει λόγος ὑποψίας ἐπὶ τῆς αὐθεντικότητος τῆς προκειμένης μελωδίας, τοσοῦτον μᾶλλον ὅσα καὶ ἔσται ἐνδείξεις ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ βεβαιώσωμεν τὴν συμφωνίαν πρὸς ὅσα γινώσκουμεν περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Εὐριπίδου. Εἶναι δὴλον, ὅτι Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς ἔσχεν ὑπ' ὄψιν αὐτὴν ταύτην τὴν μουσικὴν σύνθεσιν τοῦ Ὁρέστου ὡς παρακατιόντες θέλομεν ἰδεῖ, ἀναλύοντες τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ.

Τὸ τοῦ παπύρου τεμάχιον ἔχον ὕψος 92 χιλιοστά τοῦ μέτρου καὶ πλάτος 85 τυγχάνει καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς πλευρὰς ἐφθαρμένον, ἐκτὸς τοῦ ἄνω περιθωρίου.

Εὐρὺν τοῦτο μεταξὺ ἄλλων παπύρων κεχρονολογημένων τε καὶ μὴ, ἀντικόντων εἰς τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα ἢ τὸ βραδύτερον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀδριανοῦ. Οἱ πάπυροι οὗτοι προήρχοντο ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἐρμουπόλεως Magna ὡς οἱ ἐν τῷ British Museum διατηρούμενοι πάπυροι τοῦ Ἀριστοτέλους, καθ' ὃς ἐποινεσάμην ἐν Λονδίῳ παρατηρήσεις. Ὅσον δ' εἰς τὸ τεμάχιον τοῦ Εὐριπίδου ἀφορᾷ δέον ν' ἀναδιδάσκωμεν κατὰ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα ἔτη τὴν χρονολογίαν, διότι οἱ πάπυροι καὶ τὰ βιβλία, ἀπνερχαιωμένα ἤδη ὄντα, ἐχρησίσμευον εἰς σύνταξιν διαφόρων σχεδίων ἐκ τῆς ἀντιθέτου ἀγράφου αὐτῶν πλευρᾶς. Ἡ γραφή εἶναι λίαν ἀρχαῖκὴ καὶ οὐδόλως σφαλλόμεθα τάττοντες τούτους εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς συνέγραφε τὸ εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ Ὁρέστου, στίχος 140 καὶ ἐφεξῆς, ἀναφερόμενον σπουδαῖον χωρίον. Ἀλλῶς τε ὑπῆρχον ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, προγενεστέρως μάλιστα, χειρόγραφα μετὰ

1) Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. W. M. Ramsay ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνταποκρίσεως 1883 p. 277 no 21, καὶ ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ κ. E. Coughny (Anthologie palatine Didot, III 595 et 607). Πρῶτος δ κ. Wessely διεῖδεν ἐν ταύτῃ μουσικῇ σημειωγραφίᾳ ἐν τῷ Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums, Wien, Landstrasse, 1890 p. 18. Ἴδε ὡσαύτως O. Crusius ἐν τῷ Philologus, 1891, fasc. 1. (C. E. R.)

2) Ὡς ἐν τοῖς γνωστοῖς μετὰ μουσικοῦ κειμένου παραδείγμασιν. (C. E. R.)

μουσικῶν συνθέσεων τῶν ἀρχαίων ποιητῶν. Γνω-
στὸν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι Ἀπολλωνίος τις τοῦπί-
κλιν εἰδογράφος ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ νέαν τροπὴν
εἰς τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀλεξανδρείας μουσικὰ
συνθέματα κατὰ τοὺς μουσικοὺς αὐτῶν τρόπους.
Ἐτυμ. M. 6. εἰδογράφος καὶ Schol. Pindar. II, 1) 1.
Χωρὶον τι τοῦ σχολιαστοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακῆος
(Bekker, Anecd. gr., II, p. 751) γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ἐν
χειρογράφοις τισὶ ἐγγράφοντο οἱ στίχοι οὐ μόνον κατὰ
τὴν μετρικὴν αὐτῶν διάταξιν ἀλλὰ καὶ ἑμμελῶς :
«τινὰ ποιήματα οὐ μόνον ἑμμέτρως γέγραπται, ἀλλὰ
καὶ μετὰ μέλους· διὸ καὶ—προστίθουσιν,—οὐδ' ὅ στί-
χος κεῖται ἐν τῇ στοιχείσει¹ τέλειος, ἀλλὰ μέχρι τοῦ
ἀπληγμάτος τῆς λύρας στίζει τὴν ὀρχήν :

Ἴδου νῦν τὸ ἐξαγόμενον τοῦ παπύρου.

ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ :

1. Π Ρ C Ρ Φ Π
2. ΦΥΡΟΜΑΙ Ὑ ΜΑΤΕΡΟΣ
3. Ζ (?) Ι Ζ Ε
4. ΑΚΧΕΥΕΙ Ὑ Ο ΜΕΓΑΣ
5. Π Ρ C Ι Ζ
6. CΕΜΒΡΟΤΟΙC Ὑ ΑΝΑ
7. C Ρ Π C Ρ Ὑ Φ C
8. CΑΚ(α)ΤΟΥ ΘΟΑΣ ΤΙΝΑ
9. [. . .] CΡ Π
10. ΚΑΤΕΚΛΥCΕΝ ΟΤ · Ο
11. Ζ Ι Ζ (?)
12. Ν Ο Τ Ο Ω Ω C Π Ο Ν
13. Ρ · C · Ρ Ὑ
14. Κείμενον (4 γράμματα) ΟCΩΝ

Γραμμὴ 1. Τὸ πρῶτον Π εἶναι βέβαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ
ἡ ἀρχὴ τῶν γραμμῶν ἔπαθε, τὸ Π τοῦτο εἶναι ἐν
μέρει ἐσθεσμένον.

2. Τὸ Ο εἶναι μικρότερον τοῦ συνήθους ὡσαύτως
καὶ εἰς τὰς γραμμὰς 4 καὶ 6.

3. Τὸ πρῶτον Ζ εἶναι σχεδὸν ἐξηλειμμένον.

4. Τὸ πρῶτον Α μόλις τυγχάνει ὁρατόν. Τὸ C εἶ-
ναι ἐσθισμένον.

6. Τὸ πρῶτον Α δὲν διακρίνεται πλέον.

7. Μετὰ τὸ τελευταῖον C ὑπάρχει τεμάχιον μου-
σικοῦ σημείου <. Εἶναι πιθανῶς λείψανον τοῦ Ζ.

8. Τὰ στοιχεῖα CΑΚ, κατόπιν AC καὶ τελευ-
ταῖον Α εἰσὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐσθεσμένα.

9. Ἄνωθεν τοῦ Κ Α παρατηροῦμεν λείψανον μου-

1) Ο x. E. Graf. (De graecorum veterum re mu-
sica p. 83) ὑποθέτει ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἀπολλωνίου (ὁ
εἰδογράφος) ἀπεδόθη αὐτῷ ἐκ τοῦ ὅτι κατέτασσε τὰς λυρι-
κὰς φῶδας εἰς Γένη (ὡς Ἐπινίκια κτλ.) καὶ οὐχὶ εἰς
τρόπους μουσικοὺς. Θεωρεῖ δὲ πεπλανημένην τὴν ἐρμη-
νεῖαν ἐν τῷ ἄρθρῳ τοῦ Ἐτιμολογ. M. Adhuc sud judice
lis este (C. E. R.)

2) Ἡ λέξις στοιχῆσις δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς Λεξικοῖς.
(C. E. R.)

σικοῦ σημείου, ὅπερ ἀδυνατοῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν
ἀκριβῶς· ἀλλ' ἢ στίξεις ἐπιφαίνεται καθαρῶς (W ἢ
V ἢ μάλιστα V;).

13. — 14. Οἱ τελευταῖοι στίχοι εἰσὶν οἱ μᾶλλον
παθόντες.

Ἦδὲ ἐν θετικὸν παρουσιάζει ὁ πάπυρος· κείμενον
διάφορον τοῦ τῶν ἐκδόσεων. Πράγματι, ΟCΩΝ (1.14)
δὲν συνέχεται μετὰ τῶν ἐπομένων (ὡς πόντου)
«λὰ δροῖς ὁ λεθρίοισιν ἐν κύμασιν», ἀλλ'
εὐκόλῳ νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Εὐ-
ριπίδου μετεβλήθη ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἐὰν παρα-
βάλλῃ τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν, ὡς ἀναδημο-
σιεύομεν κατὰ τὴν κριτικὴν ἐκδοσὶν τοῦ Kirchhoff.

308(1). Στροφή αἰ αἰ	1
δρομάδες ὦ πτεροπόροι	2
310 ποτνιαδες θεαί,	3
ἀδάκρυτον αἰ θάσσον ἐλάχετ' ἐν	4
δάκρυσι καὶ γόοις,	5
μελάγχρωτες Εὐμενίδες, αἶτε τὸν	6
ταναὸν αἰθέρ' ἀμπαλλεσθ' αἵματος	7
315 τινύμεναι δίκαν, τινύμεναι φόνον,	8
καθικετεύομαι, καθικετεύομαι	9
τὸν Ἀγαμέμνονος	10
γόνον ἐάσατ' ἐκλαθέσθαι λύσας	11
μανιάδος φοιταλέου· φεῦ μόχθων.	12
320 οἶων, ὦ τάλας, ὄρεχθεις ἔρρεις	13
τρίποδος ἀπο φάτιν ἂν ὁ Φαῖθος	14
ἔλακεν ἔλακε δεξιμένος ἀνὰ δάπεδον	15
ἵνα μεσόμεφαλοι λέγονται μυχοί [γᾶς]	16

Ἀντιστροφή Ω Ζεῦ.	1
325 τίς ἔλεος ; τίς ὅδ' ἀγών	2
φόνιος ἔρχεται	3
θαζῶν σε τὸν μέλεον ὦ δάκρυα	4
δάκρυσι συμβάλλει	5
πορεύων τις εἰς δόμους ἀλαστόρων	6
330 ματέρος αἵμα σᾶς, ὅ σ' ἀναβαλχεύει·	7
κατολοφύρομαι, κατολοφύρομαι	8
ὁ μέγας ὄλθος οὐ μόνιμος ἐν βροτοῖς·	9
ἀνὰ δὲ λαῖφος ὧς	10
τις ἀκάτου θοῆς τινάξας δαίμων	11
335 κατέκλυσεν δεινῶν πόνων ὡς πόντου	12
λάβροισι ὀλεθρίοισιν ἐν κύμασιν·	13
τινὰ γὰρ ἔτι πάρος οἶκον ἄλλον	14
ἕτερον ἢ τὸν ἀπὸ θεογόνων γάμων	15
πὸν ἀπὸ Ταντάλου σέβασθαι με χρή ;	16

Σχόλια κριτικά : 315 τινύμεναι bis F, δι-
κην (χειρόγραφον Βατικανοῦ) B. — 319 μανι-
δους B, μανιάδες (ος, χειρ. 2) F metrum corruptum
alii aliter in ordinem redigere conati sunt frustra.
Frustra enim tentantur quorum qua corrupta
sint, ratio certa demonstrari nequeat. — 320 ὁ τὰ λας
B. F. — 321 ἀπο om. C (χειρόγραφον ἐν Κοπενά-
γη). — 330 ὁ in ὁς mutavit in B manus 2. — 331
καὶ 332 sedes permutandae esse videntur. — 335
ὁ λεθρίοις ἐν B ὁ λεθρίοις τε C.

Εὐρίσκομεν ἐν τῷ παπύρῳ ἀριθμὸν τινα διαφορῶν.

Ὁ στίχος 331 προδήλως ἀντήλλαξε θέσιν μετὰ τοῦ

1) Στίχ. 316 τοῦ Nauch.

330. Αἱ λέξεις: ἀνα—θoαs: ἀποτελοῦσιν ἓνα μόνον στίχον· ὡσαύτως καὶ αἱ λέξεις: τινάξας—κατέκλυθεν. Ἐπομένως ὡς πόντου εἶναι ἀρχὴ νέου στίχου. Ἐν τῷ στίχῳ 336 ἐλλείπει λέξις πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πρὸ τοῦ ὄσων χάσματος. Ὑπῆρχεν ἴσως ἐν τῷ παπύρῳ: κατέκλυθεν | κύμασιν ἐν | 2 ὡς πόντου | λάδροις ὀλεθροῖς | ὄσων συμφορῶν; (Cp. κλύδωνα συμφορᾶς Σοφ. Οἰδ. Τυρ. 1527. — κύμα συμφορᾶς Εὐριπ. Ἰππολ. 824—κακῶν Ἰον, 927. — ἄτης Αἰσχ. Προμ. 888 — κλύδων κακῶν Εὐριπ. Μήδ. 362) κτλ. 3.

Ἦδη προβαίνομεν εἰς τὴν μελωδίαν, χρῆσιν ποιούμενοι τῶν μικρῶν γραμμῶν διὰ τὸ μέρος τῆς φωνητικῆς μουσικῆς καὶ τῶν κεφαλαιωδῶν διὰ τὸ τῆς ὀργανικῆς. Ὁ ἀστερίσκος δηλοῖ φωνὴν προβαίνουσαν κατὰ ἡμίσειαν διέσιν ἢ τέταρτον τοῦ τόνου (διέσεις ἐναρμόνιος).

La la* la dièse	SOL'	la* sol la dièse
κατολοφυρομαι κατολο]φυρομαι		ματερος [αιμασας
mi' <mi' mi'> (4)		zé' mi' mi'*
οσ αναβ] ακχευει	SOL'	ομεγας [ολθος ου
la dièse la* la		ré' mi'
μονιμος] εμ ερωτοις	SOL'	ανα [δε λαιφος ως
la la* la dièse la la*		sol la
τις] ακα του θoας	SOL'	τι να[ξας δαι—

Δύναται τις νὰ διακρίνῃ ἐνταῦθα τρία μέρη οὐδιῶδη:

1ον Τὸ κείμενον γεγραμμένον ἐν ἀδιακόπῳ ὡς εἰπεῖν συνεχεῖα.

2ον Τὰ τῶν ὀργάνων μουσικὰ σημεῖα, τεθειμένα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κειμένου καὶ οἰοῦνται δηλοῦνται διαίρεσιν τῶν στίχων. Γνωστὸν ὅτι τὰ χειρόγραφα διετήρησαν ἡμῖν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβοῦς διάκρισιν τοῦ μέτρου. Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἡ παράδοσις αὕτη ἡδυνήθη νὰ φθάσῃ μέχρις ἡμῶν. Ὅτε αἱ μελωδία ἐπαυσαν νὰ γράφονται κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸ κείμενον, μετὰ τὸ τέλος ἐκάστου στίχου μετέβαινον εἰς τὴν ἀκόλουθον γραμμὴν μὴ ἀναγράφοντες τὸ λεγόμενον κροῦμα, ἥτοι τὴν ἐν τῷ ᾄσματι παρεντιθεμένην μουσικὴν σημειογραφίαν τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων (ὡς πρὸς τὴν συνοδείαν, αὕτη ἐξετελεῖτο κατὰ προτίμησιν ὑπὸ τῶν αὐλῶν). Ἐνταῦθα δεόν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ Εὐριπίδης μετρίαν ἐποιήσατο χρῆσιν τῶν κροῦμάτων τούτων ὡς βεβαιούται τις ἐκ τοῦ ἐν τῷ παπύρῳ ᾄσματος. Αὐτὸς ὁ Εὐριπίδης καυχᾶται ἐπὶ τούτῳ ἐν τῇ μετὰ τοῦ Αἰσχύλου συζητήσεϊ του ('Αριστοφάνους, Βάτραχοι, στίχ. 1206 καὶ ἐφεξῆς). Θέλων νὰ στρέψῃ εἰς τὸ γέλοισιν τὸν ἀντίζηλον αὐτοῦ, ὅστις μετεχειρίζετο κατὰ κόρον τοὺς τοιούτους κόσμους, ἀπαγγέλλει περὶ αὐτοῦ σειρὰν στίχων ἀσυναρτήτων, ὅπως προξενήσῃ γέλωτα εἰς τὸ ἀκροατήριον, πολυάριθμα φλαττοθράτα, λέξεις πεποιημένας πρὸς τὰς χορδὰς τῆς λύρας ἀλλεπαλλήλως πληροσσομένας. Περὶ τῶν κρουμάτων τούτων

1) Εἰς δῆλωσιν τοῦ τέλους τοῦ στίχου θέτομεν γραμμὰς καθεύουσας.

2) = ἐν (κύμασιν) τεθὲν μετὰ τὸ οὐσιαστικόν· ὡς δόμοις ἐν κτλ. (C. W.)

3) «Εἰκασία ἤμισα πιθανή» (Σημ. τοῦ κ. H. Weil).

ἀπαντῶσιν ἐτι καὶ ἄλλα παραδείγματα, ληθόντα ἐξ ἀρχαίων ποιητῶν παρὰ Ernest Graf (De Graecorum veterum re musica, p. 69).

3ον Τὰ μουσικὰ σημεῖα τοῦ ᾄσματος εἰσι τεθειμένα ἄνωθι τῶν ἀντιστοιχῶν συλλαβῶν ὡς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Σεκλήλου καὶ ἐν ἄλλοις ἐγγράφοις μουσικοῖς.

Παράδοσις τοῦ ἐν τῷ § 2 κανόνος ἀπαξ παρατηρεῖται· διότι ὁ ἀντιγραφεὺς ἐν τῷ θoαs τινάξας συνεχῶν (1. 8) τὸ στ παρέλειψε τὸ ὀργανικὸν σημειόφωνον ὅπερ συνεπληρώθη ἄνωθι τῆς γραμμῆς 1.

Ἐπὶ πολλῶν συνεχῶν συλλαβῶν κοινὸν ἐχουσῶν σημεῖον μουσικόν, τοῦτο τίθεται ἀπαξ ἐπὶ τῆς πρώτης συλλαβῆς, ὡς καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἀϊδινιον εἰρε-

θείῃ ἐπιγραφῇ παρατηρεῖται. Οὕτω βακχεύει
 ισοδυναμεῖ πρὸς τὸ βακχεύει.

Πολλὰ σηματοδῶνα φέρουσι σιγμάς, τεθειμένας ὅτε μὲν ἄνωθι, ὅτε δὲ πλαγίως, ὡς ὁ ἐν τῷ παπύρῳ κενὸς χώρος ἐγγωρεῖ. Συνωδὰ πρὸς τὰς ἐκ παραδόσεως μουσικὰς θεωρίας, φηροῦμεν ὅτι ἐν ταῖς σιγμαῖς ταύταις ἀναγνωρίζομεν τὰς ἀρχαίας ρυθμικὰς θέσεις (ictus)². Εὐρίσκονται μάλιστα ἐν τῷ παπύρῳ (γραμμῇ 10 καὶ 12) δύο θέσεις ictus πλησίων ἀλλήλων κείμεναι, ἡ μὲν ἐν τῷ τέλει τοῦ ἐνὸς στίχου καὶ ἡ ἑτέρα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου. Τὰ τῆς διαρκείας σημεῖα ἐλλείπουσιν ὁλοσχερῶς.

Τὸ μουσικὸν σημεῖον Π τρίς παρατηρεῖται, φέρον ἄνωθι γραμμὴν ὀριζόντιον δηλοῦσαν τὸ μακρόν. Ἀπαξ ἡ γραμμὴ εἶναι τεθειμένη ἐπὶ συλλαβῆς ἀμφιδόλου σεν ἐν τῷ τέλει ἐνὸς στίχου· ἀλλ' ἥτον ἀναγκαῖα εἰς εὐχερῆ ἀνάγνωσιν τοῦ χωρίου τούτου. Ἡ γραμμὴ ἥτο περιττὴ ὅταν τὸ μακρόν παρίστατο
 ἥδη ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν συλλαβῶν π. χ. ὡς ποντ.³ Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σεκλήλου ὅτε ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν ἥτον ἀδεβαία, ἐσημειῦτο ἀκριβῶς ἡ διάρκεια αὐτῶν, ἢν ἄλλως δυσκόλως θὰ καθώριζον οἱ ἀναγνώσται.

(Ἀκολουθεῖ).

1) Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, ὁ ἀνταποκρινόμενος στίχος (318) θὰ φέρῃ ἐν κροῦμα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ: ἐκλαθέσθαι: ὅπερ δεόν νὰ γραφῇ ἐν δυαί λέξεσι δι' εἰδους τιμῆσεως.

H. W.

2) Παράβαλε τὸν Ἀνώνυμον τοῦ Bellermann, §§ 3 καὶ 85 ὅστις φαίνεται λέγων τούναντίον: «Ἡ μὲν οὖν θέσις σημαίνεται, ὅταν ἀπλῶς τὸ σημεῖον ἀστικτὸν ᾖ· οἷον F. ἡ δ' ἄρσις ὅταν ἐστιγμένον. (C. E. R.)

1) Αὕτη λοιπὸν ἥτο περιττὴ ἄνωθι τῆς συλλαβῆς: του: (1. 7). H. W.